

تأثیر آموزش موقعیت‌یابی و تسلط بر نماد بر چگونگی خواندن دانش‌آموزان نارساخوان پسر

ماریه عبدالقادری^۱، فاطمه خدا مهری شیجانی^۲، سید موسی کافی^۳، مهناز فلاحی^۴ و
مهناز خسرو جاوید^۵

چکیده

مشکل خواندن دارای ابعاد ادراکی، شناختی و زبانی است و تا دوره نوجوانی و بزرگسالی ادامه می‌یابد. مطالعه حاضر با هدف تأثیر آموزش موقعیت‌یابی و تسلط بر نماد بر عملکرد دانش‌آموزان نارساخوان پسر انجام شد. روش پژوهش از نوع آزمایشی با طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه کنترل بود. جامعه آماری شامل کلیه دانش‌آموزان پسر پایه سوم ابتدایی شهر رشت بود. در این مطالعه تجربی تعداد ۳۰ دانش‌آموز پسر نارساخوان به شیوه تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب و به دو گروه آزمایشی و کنترل تقسیم شدند. گروه آزمایش ۱۶ جلسه‌ی انفرادی ۳۰ دقیقه‌ای تحت آموزش قرار گرفتند. یافته‌های حاصل از تحلیل کوواریانس چند متغیری (مانکوا) نشان داد که آموزش روش موقعیت‌یابی و تسلط بر نماد باعث بهبود خواندن دانش‌آموزان نارساخوان می‌شود. با توجه به نتایج پژوهش می‌توان گفت مداخله‌ی موقعیت‌یابی و تسلط بر نماد می‌تواند در چگونگی خواندن افراد نارساخوان مؤثر باشد.

واژه‌های کلیدی: روش موقعیت‌یابی، تسلط بر نماد، دانش‌آموزان نارساخوان، عملکرد خواندن

۱. نویسنده‌ی رابط: دانشجوی دکتری روان‌شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی m.a9018@gmail.com

۲. کارشناس ارشد روان‌شناسی، دانشگاه گیلان

۳. استاد گروه روان‌شناسی، دانشگاه گیلان

۴. دکتری روان‌شناسی، دانشگاه گیلان

۵. استادیار گروه روان‌شناسی، دانشگاه گیلان

تاریخ دریافت: ۹۵/۲/۷

تاریخ پذیرش: ۹۵/۸/۱

مقدمه

خواندن، یک فرآیند پیچیده شناختی است که مستلزم نشانه‌های دیداری، توجه به نشانه‌های آوایی و رمزگشایی بر اساس واج شناختی می‌باشد. توانایی خواندن نیازمند مهارت‌های اساسی مانند گسترش مهارت‌های زبانی، حرکتی، دیداری، شنیداری و توانایی تکنیک دیداری و شنیداری و نهایتاً توجه و تمرکز کردن می‌باشد (طهماسبی و همکاران، ۱۳۹۳). همچنین مستلزم فرآیندهایی است که در سطوح مختلف بازنمایی از قبیل حروف، کلمات، عبارات، جملات و واحدهای بزرگتر متن عمل می‌کنند (والاس و مک لافلین، ۱۹۷۵؛ ترجمه طوسی، ۱۳۷۹). مشکل خواندن یا نارسا خوانی یکی از شایع‌ترین مشکلات دانش‌آموزان ناتوان در یادگیری است. تقریباً ۸۰ درصد این دانش‌آموزان در خواندن مشکل دارند (مایز و کلهون، ۲۰۰۶). نارساخوانی نشان دهنده مشکل اختصاصی فهمیدن، تولید مجدد و تولید علامت‌ها یا رمزهای نوشتاری است. این اختلال دارای ابعاد ادراکی، شناختی و زمانی است و تا دوره نوجوانی و بزرگسالی ادامه می‌یابد (باباپور، خیرالدین و صبحی قراملکی، ۱۳۸۳). شیوع این اختلال در دانش‌آموزان پسر بیشتر از دانش‌آموزان دختر گزارش شده است (رحیمیان و صادقی، ۱۳۸۵). این میزان را در پایه‌های دوم، سوم و چهارم و پنجم ابتدایی به ترتیب ۱۰/۸، ۵/۹، ۸/۲، ۶/۹ درصد پسران و ۴/۴، ۳/۵ و ۲/۸ درصد در دختران ذکر کردند. شریفی و داوری (۱۳۹۱) نیز میزان شیوع نارسا خوانی در دانش‌آموزان پایه اول و دوم شهر اردبیل را به ترتیب ۵/۴۲ درصد و ۷/۵۵ درصد برآورد کردند (نریمانی، رجبی، افروز و صمدی خوشخو، ۱۳۹۱).

طبقه‌بندی‌های مختلفی از نارسا خوانی انجام شده که یکی از این طبقه‌بندی‌ها توسط مایکل باست (به نقل از تبریزی، ۱۳۸۰) انجام شده است. افراد نارساخوان را به سه دسته تقسیم کرده‌اند: اول گروهی که اختلال خواندن آوایی دارند. این افراد مجموعه لغات نسبتاً زیاد و قابل توجهی را در ذهن‌شان ذخیره می‌کنند اما هجی کردن آن‌ها ضعیف است. گروه دوم افرادی هستند که می-

خوانند و هجی می‌کنند اما در ساختار بینایی لغات اشکال دارند و گروه سوم شامل افرادی هستند که مشکل هر دو گروه را دارند. عمده‌ترین علل نارساخوانی نقص در ادراک شنیداری و دیداری، ناتوانی در توجه و درک کلمات، جمله‌ها و ناتوانی در درک واحدهای گفتاری است که به وسیله حروف ارائه می‌شوند (حیدری، ۱۳۸۷). پژوهشگران بر ارتباط بین نشانه‌های تصویری (نشانه‌های تصویری منطبق با نشانه‌های صوتی) و حرکات زنجیره‌ای انگشتان در شکل‌گیری حروف و تولید آن تأکید دارند (ویرجینیا، بزینگر و رابرت^۱، ۲۰۱۱). سبب شناسی این اختلال در تمام نظریه‌ها بر پایه چهار اصل درک و حافظه بینایی مختل، ترکیب بین حسی مختل، یادآوری مختل نظم تداعی-ها و طبقه‌بندی‌ها و پردازش کلامی مختل مبتنی است (تبریزی، ۱۳۸۰). با توجه به سبب‌شناسی نارساخوانی و روش‌های مختلف آموزشی، اصلاحی یا درمانی پیشنهاد شده است. آن دسته از افرادی که عنوان می‌کنند نارساخوانی تنها قابل ترمیم و اصلاح هستند، بر این باورند که مداخله باید متمرکز بر رشد مهارت‌های پایه، سبک‌های یادگیری و توانایی‌های شناختی مربوط به موفقیت تحصیلی باشد. بیشتر متخصصانی که از این دیدگاه استفاده می‌کنند بر این باورند که نارساخوانی به طور مؤثری قابل کاهش و بهبود هستند اما به طور اساسی قابل درمان نیستند (هالاها، کافمن، ویس و مارتینز، ۲۰۰۵؛ ترجمه علیزاده، همی علمدار لو، دهنوی و شجاعی، ۱۳۹۰). پژوهشگران روش‌های مختلفی را برای اصلاح نارساخوانی به کار گرفته‌اند، روش موقعیت‌یابی^۲ و تسلط بر نماد^۳ یکی از این روش‌ها است که در سال ۱۹۹۴ توسط رونالد دیویس معرفی شده است. به نظر دیویس مشکل کودکان نارساخوان، واژه‌های عینی نیست، بلکه مشکل در واژه‌های راه انداز یا تولید واژه‌هاست، زیرا کودکان نمی‌توانند معنای آن را تصور کنند، در نتیجه برای تولید واژه‌ها گیج می‌شوند که دیویس به آن آستانه اغتشاش^۴ می‌گوید (دیویس، ۲۰۰۶). بنابراین نارساخوانی

1. Virginia, Berninger & Robert
2. orientation
3. symbol mastery
4. Threshold of confusion

نوعی گم‌گشتگی است که ادراک نمادها دگرگون و تحریف می‌شود، به طوری که خواندن یا نوشتن دشوار و یا غیر ممکن می‌شود.

روش موقعیت‌یابی و تسلط بر نماد، کمبود توجه، مشکلات ادراکی و مشکلات خواندن را مورد توجه قرار می‌دهد. این روش برای هشت سالگی تا بزرگسالی مناسب می‌باشد و هر چه سن فرد بیشتر باشد اثربخشی آن بیشتر است. موقعیت‌یابی در نزد روان‌شناسان و معلمان به عنوان توجه شناخته شده است. با افزایش توجه از پدید آمدن احساس گمگشتگی و گیجی در هنگام کار با نمادهای خواندن، نوشتن و محاسبه ممانعت می‌شود. تمرین‌های موقعیت‌یابی با استفاده از تصویرسازی ذهنی انجام می‌شود. در روش تسلط بر نماد، فرد با استفاده از خمیر، حروف الفبا، علائم نقطه‌گذاری و واژه‌های نامفهوم، مدلی از معنای واژگان را می‌سازد، سپس تصویرسازی ذهنی می‌کند و با صدای بلند تلفظ می‌کند و در جملات متفاوت به کار می‌برد (دیویس و براون، ۲۰۰۲؛ ترجمه اخوان تفتی و فیضی‌پور، ۱۳۸۹). با توجه به میزان بالای نارساخوانی در دانش‌آموزان پسر، ضرورت توجه به رفع این مشکل در این افراد بیشتر می‌شود. یکی از روش‌هایی که اثربخشی آن در پژوهش‌های متعدد مورد تأیید قرار گرفته روش موقعیت‌یابی و تسلط بر نماد دیویس است (انگلیبرجت^۱، ۲۰۰۶؛ ون استادن^۲ و همکاران، ۲۰۰۹؛ واه^۳، ۲۰۱۰؛ لای وال^۴، ۲۰۱۰؛ فیضی‌پور، اخوان تفتی و شایان، ۱۳۹۰؛ حیدری شاه‌میوه‌اصفهانی، عابدی و بهرامی‌پور، ۱۳۹۱). در این راستا، پژوهش حاضر با هدف تعیین میزان تأثیر این روش بر بهبود عملکرد خواندن دانش‌آموزان نارساخوان پسر پایه سوم ابتدایی اجرا شد.

روش

این پژوهش از نوع آزمایشی با طرح پیش‌آزمون، پس‌آزمون با گروه کنترل بود.

1. Engelbrecht
2. Van staden
3. Wah
4. Lay Wahl

جامعه نمونه و روش نمونه گیری: جامعه آماری پژوهش شامل تمام دانش‌آموزان پسر پایه سوم ابتدایی شهر رشت در سال تحصیلی ۱۳۹۴-۹۳ بود. برای انتخاب نمونه‌ها از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چند مرحله‌ای استفاده شد. بدین ترتیب از بین ۲ ناحیه آموزش و پرورش رشت ۱۰ دبستان پسرانه انتخاب شد. سپس از معلمان پایه سوم ابتدایی خواسته شد دانش‌آموزانی که مطابق چک لیست شناسایی کودکان نارسا خوان، در خواندن ضعیف هستند را معرفی کنند. در این مرحله ۵۳ نفر معرفی شدند که ۴۱ نفر مطابق آزمون تشخیص اختلال خواندن، نارسا خوان بودند. از این تعداد ۳۰ نفر به طور تصادفی انتخاب و به دو گروه ۱۵ نفری آزمایشی و کنترل تقسیم شدند. دامنه سنی آزمودنی‌ها بین ۸ سال و ۶ ماه تا ۹ سال و ۴ ماه و دارای هوشبهر بالاتر از ۸۵ بر اساس مقیاس هوشی و کسلر کودکان بودند. به علاوه آزمودنی‌ها مشکلات حسی-حرکتی و سایر انواع اختلالات یادگیری را نداشتند. پس از کسب رضایت والدین آزمودنی‌ها جلسات گروه آزمایشی در مرکز مشکلات ویژه یادگیری رشت اجرا شد که شامل ۱۶ جلسه ۳۰ دقیقه‌ای انفرادی بود. این جلسات در هفته دو بار انجام شد.

محتوای آموزشی این جلسات شامل تصویرسازی اشیای مورد علاقه، حواس پرتی و سپس توجه به آن شیء، باز و بسته کردن مشت با هدف از بین بردن تنش در خواب، قرار دادن انگشت در نقطه موقعیت یابی، تمرکز بر نقطه خاصی از یک منظره، گرفتن توپ پرتاب شده با دست راست و چپ، مدل سازی حروف الفبا با خمیر، ساختن علائمی مانند ویرگول و علامت سوال با خمیر، پوشاندن بخش هایی از متون چاپ شده و تکرار کلمات در مانگر بود.

آزمون هوش و کسلر تجدیدنظر شده: این مقیاس در سال ۱۹۴۹ تهیه شد و در سال‌های ۱۹۷۴ و ۱۹۸۶ مورد تجدیدنظر قرار گرفت، که مشتمل بر ۱۲ خرده آزمون است و به صورت فردی اجرا می‌شود. این آزمون سه نمره‌ی هوش بهر ارائه می‌دهد: (۱) هوش بهر کلامی، (۲) هوش بهر غیر کلامی و (۳) هوش بهر کلی. پایایی و روایی این آزمون توسط شهیم (۱۳۸۵) محاسبه شده، که میانه ضرایب پایایی ۰/۷۳ و ضرایب همبستگی بین هوش بهرهای کلامی، غیر کلامی و کلی به

ترتیب ۰/۸۴، ۰/۷۴ و ۰/۸۵ به دست آمده است. در پژوهش حاضر علاوه بر آزمون هوش و کسب‌ر کودکان از ابزار زیر استفاده شد.

آزمون خواندن و نارساخوانی کرمی نوری و مرادی: این آزمون در سال ۱۳۷۸ پس

از اجرا روی ۱۶۱۴ نفر از دانش‌آموزان ابتدائی شهرهای تهران، سنندج و تبریز معرفی شد (کرمی نوری و همکاران، ۱۳۸۷). هدف از این آزمون بررسی میزان توانایی خواندن دانش‌آموزان دختر و پسر ابتدائی با ویژگی‌های دو زبانی و یک زبانی و تشخیص کودکان نارساخوان بود. خرده‌آزمون‌های این آزمون شامل خواندن کلمات، زنجیره کلمات، قافیه، نامیدن تصاویر، درک متن، درک کلمات، حذف آواها، خواندن ناکلمات (کلمات بی معنی)، نشانه‌های حرف و نشانه‌های مقوله است. نمره‌گذاری هر یک از خرده‌آزمون‌ها متفاوت است که پس از ثبت پاسخ‌های آزمودنی توسط آزمون‌گر در پاسخنامه به دست می‌آید. این آزمون از روایی و پایایی مناسبی برخوردار است. آلفای کرونباخ خرده‌آزمون‌های مختلف از ۰/۷۶ تا ۰/۸۷ می‌باشد (حیدری و همکاران، ۱۳۹۰).

به دنبال پیش‌آزمون و اجرای جلسات آموزشی، پس‌آزمون اجرا شد و سپس داده‌ها با تحلیل کوواریانس چند متغیری (مانکووا) تحلیل شدند.

نتایج

به منظور بررسی همگنی ماتریس‌ها از آزمون ام‌باکس استفاده شد که با توجه به معنی‌دار نبودن مقدار $\text{sig} = ۰/۳۱$ شرط همگنی ماتریس‌های واریانس-کوواریانس برقرار است و داده‌های چند متغیری دارای توزیع نرمال می‌باشند.

جدول ۱. اطلاعات توصیفی عملکرد خواندن در پیش‌آزمون و پس‌آزمون

پس‌آزمون		پیش‌آزمون		گروه	متغیر
SD	M	SD	M		
۴/۰۵	۹۸	۱۶/۵	۸۲/۸۷	آزمایشی	خواندن کلمات
۱۵/۴۴	۸۲/۳۱	۱۶/۷۱	۸۱/۴۷	کنترل	
۱۱/۶۶	۹۲/۳۳	۱۴/۸	۸۴/۷۳	آزمایشی	زنجیره کلمات
۵/۴۷	۹۰/۳۱	۶/۰۸	۸۸/۴	کنترل	
۶/۲۴	۹۸/۸۳	۱۳/۶۸	۸۱/۲۷	آزمایشی	آزمون قافیه
۱۰/۰۸	۸۷	۸/۵۴	۷۹/۱۳	کنترل	
۷/۳۳	۱۱۲/۷۵	۸/۵۱	۱۱/۰۸	آزمایشی	نامیدن تصاویر
۱۲/۲	۱۰۴/۲۳	۱۰/۸۷	۱۱۱/۲۷	کنترل	
۱۷/۴۹	۸۵/۳۳	۲۶/۴۵	۷۵/۴۷	آزمایشی	درک متن
۱۲/۱۹	۶۶/۳۱	۱۳/۱۷	۷۳/۸	کنترل	
۵/۸۳	۹۸	۱۱/۶۲	۹۸/۹۳	آزمایشی	درک کلمات
۱۲/۲۴	۹۳/۷۷	۹/۱	۱۰۳/۲	کنترل	
۱۷/۲۴	۸۳	۱۶/۰۳	۶۹/۴	آزمایشی	حذف آواها
۷/۴۸	۶۶/۱۶	۸/۰۱	۶۲/۸	کنترل	
۸/۲۲	۹۷/۹۲	۱۳/۸۶	۹۰	آزمایشی	خواندن ناکلمات
۸/۰۶	۹۲/۶۲	۸/۰۲	۹۳	کنترل	
۱۰/۴۶	۱۰۷/۳۳	۱۲/۰۴	۹۶	آزمایشی	آزمون نشانه‌های حرف
۶/۶۸	۱۰۰/۰۱	۷/۰۸	۹۴/۶	کنترل	
۹/۶۲	۹۸/۲۵	۱۳/۷۳	۹۳/۰۷	آزمایشی	آزمون نشانه‌های مقوله
۵/۲۵	۹۸۹/۳۸	۵/۷۷	۹۵/۶	کنترل	

همانطور که در جدول ۳ دیده می‌شود نمره پس‌آزمون گروه آزمایشی نسبت به گروه کنترل بیشتر از نمره پیش‌آزمون است. برای بررسی معنی‌دار بودن افزایش نمره‌ها تحلیل مانکوا انجام شد که نتایج آن در جدول ۴ آمده است.

جدول ۲. آزمون اندازه‌ ترکیبی بر اساس لامبدای ویلکز آموزش روش موقعیت‌یابی و تسلط بر نماد بر عملکرد خواندن کودکان نارساخوان

D	sig	df2	df1	F	Value	لامبدای ویلکز
۰/۷۶	٪۱	۱۰	۴	۳۲/۲۴	٪۸۶	

بر اساس جدول ۲ آموزش روش موقعیت‌یابی و تسلط بر نماد با توجه به $n=0/76$ بر عملکرد کودکان نارساخوان اثر معنی‌داری داشته است.

جدول ۳. نتایج تحلیل کواریانس چندمتغیره بر مؤلفه‌های عملکرد خواندن

منابع تغییرات	SS	df	MS	F	P	η ^۲
خواندن کلمات	۹۶۷/۲۷	۱	۹۶۷/۲۷	۱۱/۵۴	۰/۰۱	۰/۴۷
خطا	۱۰۹۰/۰۲	۱۳	۸۳/۸۵			
زنجیره کلمات	۱۲۳/۳۷	۱	۱۲۳/۳۷	۱۶/۰۲	۰/۰۱	۰/۵۵
خطا	۱۰۰/۱۵	۱۳	۷/۷			
آزمون قافیه	۱۷۰/۴۲	۱	۱۷۰/۴۲	۳۱/۲۱	۰/۰۱	۰/۷۱
خطا	۷۰/۸۷	۱۳	۵۴/۵۲			
نامیدن تصاویر	۱۹۷/۶۳	۱	۱۹۷/۶۳	۲/۳۲	۰/۱۲	۰/۱۲
خطا	۱۱۰/۶/۶	۱۳	۸۵/۱۲			
درک متن	۱۳۳۰/۷۱	۱	۱۳۳۰/۷۱	۱۲/۴۸	۰/۰۱	۰/۴۹
خطا	۱۳۸۶/۵۷	۱۳	۱۰۶/۶۶			
درک کلمات	۱۰۷/۲	۱	۱۰۷/۲	۰/۰۹	۰/۷۷	۰/۰۱
خطا	۱۵۶۷/۳۳	۱۳	۱۲۰/۵۶			
حذف آواها	۸۸۸/۶۴	۱	۸۸۸/۶۴	۲۰/۸۹	۰/۰۱	۰/۶۲
خطا	۵۲۲/۹۷	۱۳	۴۲/۵۴			
خواندن ناکلمات و شبه کلمات	۲۷۹/۵۹	۱	۲۷۹/۵۹	۸/۹۳	۰/۰۱	۰/۴۱
خطا	۴۰۷/۲	۱۳	۳۱/۳۲			
آزمون نشانه‌های حرف	۳۱۲/۶۳	۱	۳۱۲/۶۳	۲۷/۶۲	۰/۰۱	۰/۶۸
خطا	۱۴۷/۲	۱۳	۱۱/۳۲			
آزمون نشانه‌های مقوله	۹۷/۳۸	۱	۹۷/۳۸	۹/۰۳	۰/۰۱	۰/۴۱

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به یافته‌های این پژوهش می‌توان نتیجه گرفت که روش آموزش موقعیت‌یابی و تسلط بر نماد دیویس بر سطح خواندن و پیشرفت تحصیلی کودکان نارساخوان موثر است، چنانچه کالاهان (۲۰۰۱) برتر بودن روش دیویس بر روش فرنالد را مورد تأکید قرار داده است. امسبری و همکاران (۲۰۱۲) اثربخشی روش تصحیح نارساخوانی دیویس را در ارتقا و بهبود مهارت هجی کردن دانش‌آموزان نارساخوان موثر دانستند و امبروس و چانگک (۲۰۱۱) اثربخشی این روش را بر عملکرد خواندن کودکان نارساخوان مالزی نشان دادند و نتیجه گرفتند این روش، توانایی خواندن متن روان و بدون ایراد، هجی کردن کلمات و توجه به درس و اعتماد به نفس را افزایش می‌دهد. محمدی فر و همکاران (۱۳۹۴) که در پژوهش خود اثربخشی روش مداخله ترمیمی مبتنی بر روش دیویس را نشان دادند، نتیجه گرفتند این روش در بهبود نارساخوانی مؤثر است. پژوهشگران بسیاری تأثیر مداخلات حرکتی بر گروه‌های متعدد و نمونه‌های مختلف پژوهی از جمله کودکان با اختلال‌های رشدی ثابت کرده‌اند. ساداتی و همکاران (۱۳۸۸) در پژوهشی که به منظور بررسی تأثیر فعالیت‌های حرکتی درشت بر فرآیند توجه دانش‌آموزان پسر مبتلا به سندروم داون انجام دادند، دریافتند که تقویت فعالیت‌های حرکتی درشت می‌تواند سبب افزایش فرایند توجه در این گروه از دانش‌آموزان شود. سایر متخصصین نیز اذعان می‌دارند مداخلات حرکتی منجر به افزایش کودکان مبتلا به اختلال‌های طیف اتیسم گردد (هارت‌تسورن و همکاران، ۲۰۰۱). همچنین نتایج مطالعه‌ای که بر روی دانش‌آموزان با اختلالات یادگیری پایه‌ی سوم تا پنجم ابتدایی در مدارس شهرستان میبد در استان یزد توسط کاگرشورکی و همکاران (۱۳۸۹) صورت گرفت، نشان داد که آموزش مهارت‌های حرکتی ظریف بر یادگیری مفاهیم ریاضی در کودکان دارای اختلالات ریاضی مؤثر بوده است.

از طرفی بسیاری از متخصصین و پژوهشگران معتقدند که مهارت‌های حرکتی و مهارت‌های شناختی (از جمله توجه) با هم تشکیل چرخه‌ای می‌دهند که تقویت هر یک باعث تقویت دیگری می‌گردد (اکبری، ۱۳۸۴). متخصصین دیگر بر این باورند که آموزش مهارت‌های حرکتی فرصت‌های مناسبی برای جذب فعالانه‌ی دروندادهای حسی مختلف از محیط فراهم می‌آورد. در واقع رفتارهای حرکتی هدفمند، بر بهبود عملکرد متقابل کورتکس مغز و مخچه تأثیر گذاشته و این منجر به بهبود مهارت‌های شناختی از جمله توجه می‌گردد (شام‌وی-کوک و وولاکوت، ۲۰۰۱).

بر اساس دیدگاه دیویس (۲۰۰۶) نارساخوانی نوعی گم‌گشتگی است که در اثر روبه‌رو شدن با نمادها شکل می‌گیرد، بدین صورت که ادراک نمادها دگرگون و تحریف می‌شود و خواندن یا نوشتن را دشوار و یا غیرممکن می‌کند. اصولاً افراد به روش متفاوت فکر می‌کنند که یکی مفهوم سازی کلامی و دیگری مفهوم سازی غیر کلامی است. مفهوم سازی کلامی به معنی فکر کردن با اصوات کلمات و مفهوم سازی غیر کلامی یعنی فکر کردن به وسیله تصاویر ذهنی است به گفته دیویس افراد یکی از این روش را به عنوان سبک اصلی تفکر و دیگری را به عنوان سبک ثانوی انتخاب می‌کنند و یک فرد نارساخوان یک متفکر غیر کلامی است یعنی شخصی است که با تصاویر فکر می‌کند.

روش موقعیت‌یابی و تسلط بر نماد با تأکید بر جنبه‌های اساسی خواندن مانند حرکت چشم، برانداز کردن کلمه و دیدن آن به صورت کل و سپس شناسایی حروف به صورت یکپارچه و درک مفهوم کلمه سبب بهبود مهارت خواندن کودکان می‌شود (دیویس، ۲۰۰۲). این روش در شناسایی، مدیریت و کنترل علائم بی‌نظم و آشفته که باعث گم‌گشتگی ادراکی و بروز اشتباهات مکرر در خواندن می‌شود، به نارساخوان کمک می‌کند تا بتواند برای واژه‌ای که برایش قابل فهم نیست تصویر ذهنی بسازد و سپس با استفاده از خمیر به یک تصویر سه بعدی و عینی تبدیل نماید در واقع روش موقعیت‌یابی و تسلط بر نماد در فرد نارساخوان احساس تسلط و توانایی به وجود

می‌آورد و اگر فرد در کاری مسلط باشد فراموشی آن بعید یا غیر ممکن به نظر می‌رسد.

در تبیین بهبود عملکرد خواندن در خرده مقیاس‌های خواندن واژه‌ها و زنجیره‌ی واژه‌ها می‌توان گفت که تمرین‌های روش موقعیت‌یابی و تسلط بر نماد با تأکید بر جنبه‌های اساسی خواندن به ویژه دیدن شناسای حروف مجزا به صورت یکپارچه موجب موجب بهبودی دانش‌آموزان در این خرده مقیاس‌ها شده است که با نتایج انگلبرگ چت (۲۰۰۶) نیز هماهنگ است. در تبیین خرده مقیاس‌های درک کلمات و درک متن می‌توان گفت آموزش راهبردهای درک مطلب همراه با بازشناسی صحیح و سریع واژه‌ها موجب آگاهی از عملکرد در حین خواندن می‌شود و به درک ناکلمات نیز کمک می‌کند (مهدی‌زاده و همکاران، ۱۳۹۰). به عنوان نتیجه کلی باید گفت که روش موقعیت‌یابی و تسلط بر نماد باعث می‌شود که دانش‌آموز موقعیت خود را به هنگام خواندن تشخیص دهد و خود را در موقعیت مناسبی قرار دهد. در این روش دانش‌آموز با استفاده از تصویر سازی ذهنی یاد می‌گیرد با حفظ توجه و افزایش توانایی مهار آن از پدید آمدن احساس گم‌گشتگی و گیجی در هنگام کار با نمادها پیشگیری کنند.

افراد نارساخوان تصویری از نمادها را به خوبی ندارند که با استفاده از خمیر بازی تسلط بر نمادها ممکن می‌گردد. همچنین این افراد یاد می‌گیرند تا با هجی کردن و برانداز کردن چشمانشان را به ترتیب از راست به چپ حرکت دهند و حروف و کلمات متن را به درستی بازشناسی کنند. به این دلیل که پژوهش حاضر در دانش‌آموزان پسر پایه سوم ابتدایی اجرا شده و نتایج آن قابلیت تعمیم به دانش‌آموزان دختر یا سایر پایه‌های تحصیلی را ندارد، به علاوه به دلیل محدودیت زمانی مرحله پیگیری مقدور نشد، لذا پیشنهاد می‌شود برای اطمینان بیشتر از اثربخشی روش آموزش موقعیت‌یابی و تسلط بر نماد، این روش برای دختران نارساخوان و انواع پایه‌های تحصیلی اجرا و پیگیری نیز انجام شود.

منابع

- اکبری، میمنت (۱۳۸۴). بررسی تأثیر بازی-های دستی بر مهارت دستی ضعیف کودکان هشت ساله شهرستان بهبهان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم پزشکی ایران.
- باباپور خیرالدین، جلیل و صبحی قراملکی، ناصر. (۱۳۸۰) اختلالات یادگیری: رویکرد تشخیصی و درمانی. تهران: سروش.
- تبریزی، مصطفی. (۱۳۸۰). درمان اختلالات خواندن. تهران: گفتمان خلاق.
- حیدری، خدابخش؛ ساموئل الکساندر کرک؛ جیمز جان گالاگر و نیکلاس آناستاسیو (۱۳۸۷). کودکان مبتلا به اختلال‌های یادگیری، اصفهان. نوشته.
- حیدری، طاهره؛ امیری، شعله و مولوی، حسین. (۱۳۹۰). اثربخشی آموزش به روش دیویس بر خود پنداره کودکان دارای نارساخوانی. مجله علوم رفتاری، (۲)، ۱۳۹-۱۳۱.
- حیدری، طاهره؛ شاه میوه اصفهانی، آرزو؛ عابدی، احمد و بهرامی پور، منصوره. (۱۳۹۱). مقایسه اثربخشی روش فرنالد و دیویس بر عملکرد خواندن دانش‌آموزان نارساخوان. دانش و پژوهش در روانشناسی کاربردی، ۱۳(۲)، ۴۸، ۴۲-۳۴.
- رحیمیان، اسحاق و صادقی، احمد. (۱۳۸۵). شیوع اختلال خواندن در دانش‌آموزان دبستانی. مجله روانپزشکی و روان‌شناسی بالینی ایران، ۱۲(۴)، ۳۹۶-۴۰۲.
- ساداتی، آزاده؛ سازمند، علی-حسین؛ میرزایی، هوشنگ و کریملو، مسعود (۱۳۸۸). بررسی تأثیر فعالیت‌های حرکتی درشت بر فرآیند توجه دانش‌آموزان پسر مبتلا به نشانگان داون. توان‌بخشی، ۱۰(۳)، ۳۷-۳۱.
- شایان، نسرم؛ اخوان تفتی، مهناز و عشایری، حسن (۱۳۹۰). تأثیر روش ترمیمی دیویس بر بهبود نارساخوانی بزرگسالان. مطالعات روانشناسی تربیتی، ۷(۱۲)، ۲۳-۴۶.
- فیضی پور، هایده (۱۳۸۴). بررسی تأثیر روش دیویس بر سطح مهارت‌های خواندن. اندیشه‌های نوین تربیتی، ۱(۱)، ۵۰-۳۹.
- کاگرشورکی، قنبر؛ ملک پور، مختار و احمدی، غلامرضا (۱۳۸۹). بررسی اثربخشی آموزش مهارت‌های حرکتی ظریف بر یادگیری مفاهیم ریاضی در کودکان دارای اختلالات یادگیری ریاضی پایه‌ی سوم تا پنجم شهرستان میبد. فصل‌نامه رهبری و مدیریت آموزشی، ۴(۳)، ۱۲۶-۱۰۵.

کرمی نوری، رضا، مرادی، علیرضا؛ زردخانه، سعید و غلامی، علیرضا. (۱۳۸۷). بررسی تحول سیاسی واژگان کلامی و مقوله‌ای در گفتار کودکان فارس زبان. فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، ۱۰ (۲۵)، ۹۶-۱۱۸.

محمدی‌فر، محمدعلی؛ مهدی‌نژادگرچی، گلین؛ جنابادی، حسین و زارعی مته کلابی، الهه. (۱۳۹۴). بررسی اثربخشی مداخله‌ای ترمیمی مبتنی بر روش داوینس بر بهبود نارساخوانی دانش‌آموزان. مجله ناتوانی‌های یادگیری، ۵ (۲)، ۹۲-۱۰۵.

مهدی زاده، حسین؛ سیفی، فرخ و اسلام پناه، مریم. (۱۳۹۰). آموزش به شیوه (حرف، هجا، کلمه) با کمک چند رسانه‌ای‌های دیجیتال و تأثیر آن در پیشرفت خواندن دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی. فصلنامه فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی، ۳، ۱۶۳-۱۴۳.

نریمانی، محمد؛ رجبی، سوران؛ افروز، غلامعلی و صمدی خوشخو، حسن (۱۳۹۰). بررسی کارآمدی مراکز ناتوانی‌های یادگیری استان اردبیل در بهبود علایم اختلال یادگیری دانش‌آموزان. ناتوانی‌های یادگیری، ۱ (۱)، ۱۲۸-۱۰۹.

هالاهان، دانیل پی؛ جان و، لوید؛ کافمن، جیمز م؛ پی ویس، مارگارت و مارتینز، الیزابت. (۲۰۰۵). اختلال‌های یادگیری: مبانی ویژگی‌ها و تدریس موثر، ترجمه حمید علیزاده، همتی علمدار لو، دهنوی و شجاعی. (۱۳۹۰). تهران: ارسبارن.

والاس، جرالد و مک لافلین، جیمز. (۱۹۷۵). اختلال‌های یادگیری. ترجمه محمدتقی منشی‌طوسی (۱۳۷۹). مشهد: استان قدس رضوی.

- Akbari, M. (2000). The effect of handicap on weak handicap skills of eight-year-old children in Behbahan. Master's thesis. Iran University of Medical Sciences.(Persian).
- Ambrose, P.P., & cheong, L.S. (2011). Effects of clay modeling program on the reading Behavior of children with dyslexia: A Malaysian case study. *The Asia-Pacific Education Researcher* 20,(3), 456-468.
- Amsberry, G., McLaughlin, T.F., Derby, Waco, T. (2012). The effects of the Davis Symbol Mastery system to Assist a Fourth Grader with Dyslexia in spelling: A case Report. *I-managers Journal on Education Psychology*. 6, (2). 13- 18.
- Babapur Khairuddin, J., Sobhi Gharamalki, N. (1998) *Learning Disorders: Diagnostic and Therapeutic Approach*. Tehran: Soroush.(Persian).
- Callahan, R. E. (2001). A multidimensional approach to dyslexia: dose locus of control and self-esteem increase with a perceived increase in reading skill. *School of Educational Studies*, 18, 133-139.

- Davis, R. D. (2006). Davis Dyslexia Association International. Positive aspects of dyslexia. Retrieved December 11, 2007. [Www. Dyslexia.com / qagift.htm](http://www.Dyslexia.com/qagift.htm).
- Feyzipour, H (2005). The Effect of Davis's Method on the Level of Reading Skills. *New Educational Thoughts. New Thoughts on Education*, 1, (1), 50-39. (Persian).
- Halahan, Daniel P; John and Lloyd; Kaufman, James M; Pewies; Margaret and Martinez; Elizabeth. *Learning Disorders: The Basics of Features and Effective Teaching*, Translation by Hamid Alizadeh, Hemmati Alamdar Lo, Dehnavi and Shojaei. (2008). Tehran: Arasbaran. (Persian).
- Hartshorn, K., Olds, L., Field, T., Delage, J., Cullen, C. & Escalona, A. (2001). Creative Movement therapy benefits children with autism. *Early Childhood Development and Care*, 166(1), 1-5.
- Heidari, Tahereh, Amiri, Sholeh and Molavi, Hussein. (1390). effect of the Davis's training on self-concept children with dyslexia. *Journal of Behavioral Sciences*, (2), 139-131. (Persian).
- Heidari, T., Shahmavood Esfahani, A., Abedi, A. & Bahrami Pour, M. (2010). The Comparison of the Effectiveness of Fernald and Davis Method on Reading Performance in the Dyslexic Students. *Knowledge and Research in Applied Psychology*, 13 ,(2), 48, 42-34. (Persian).
- Kagshurki, Qanbar, Melkoupour, Mokhtar and Ahmadi, Gholam Reza (2005). Effectiveness of Elemental Motor Skills Training on Learning the Math Concepts in Children with Mental Learning Disorders in the Third to the Fifth Base of Meybod. *Quarterly Journal of Educational Leadership and Administration*, 4 ,(3), 126-105.(Persian).
- Karami Nouri, R., Moradi, A., Zardkhani, S. & Gholami, A. (2001). The study of the political transformation of the verbal vocabulary and the category in the speeches of the Persian language children. *Magazine Quarterly Journal of Educational Innovations*, 10 ,(25), 118-96.(Persian).
- Mayes, S. D., & Calhoun, S. L. (2006). Frequency of reading, math, and writing disabilities in children with clinical disorder. *Learning and Individual Differences*, 16,(2), 145-157.
- Mehdi Zadeh, H., Seifi, F & Islam Panah, M. (2009). Writing in a way (letter, syllable, word) with the help of digital multimedia and its impact on the progress of reading primary school students. *Quarterly Journal of Information and Communication Technology in Educational Sciences*, 3, 163-143.(Persian).
- Mohammadifar, M. A., Mehdi Nejad Georgian, G., Jenabadi, H. & Zarei. & Kalei, E. (2014). The effectiveness of remedial treatment on the basis of davis method on improving of dyslexia. *Journal of Learning Disabilities*, 5, (2), 92-105. (Persian).
- Narimani, M., Rajabi, S., Afrouz, G. A. & Samadi Khoshkhoo, H. (2007) Effectiveness of learning disability centers in improving learning disorder symptoms of students in Ardabil. *Learning Disabilities*, 1, (1), 128-109. (Persian).
- Rahimian, I. & Sadeghi, A (2006). Prevalence of reading disorder in primary school students. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*, 12 ,(4), 402-396.(Persian).
- Sadaty, A., Mushanad, A, Mirzai, H. & Karimlou, M (2009). Investigation of Gross Motor Activities Effect on Attention Process of Boy Students with Down Syndrome. (Persian).

- Shayan, N., Akhavan Tafti, M. & Ashayeri, H. (2007). Effect of Davis restoration on adult dyslexia. *Educational Psychology Studies*, 7, (12), 23-46.(Persian).
- Shomway, Cook, A., & Woollacott, M.H. (2001). *Motor control* (2 Ed). Lipincot Williams & Wilkins. U.S.A.
- Tabrizi, M (2008). *Treatment for reading disorders*. Tehran: Creative Discourse. (Persian).
- Virginia, W. Berninger and Robert, D. (2011). Abbott letter Naming and Letter Writing Reversals in children with Dyslexia: Momentary Inefficiency in the Phonological and orthographic Loops of Working Memory. *Developmental neuropsychology*, 36, (7), 847-868.
- Van Staden, A., Tolmie, A., & Badenhorst, M. (2009). Enhancing intermediate dyslexic learner's literacy skills: a Free State community project. *Africa Education Review*, 6,(2), 295-307.
- Wah, L. L. (2010). The Davis model of dyslexia intervention: Lessons from one child. *Etrankia Journal of social Sciences & Humanities*. 18, (1), 133-139.
- Wallace, Gerald, Mc Loughlin, James A. (1975). *Learning disabilities: concepts and characteristics*, mashhad, Astan Quds Razavi Publishing House. (Persian).

The effectiveness of orientation and symbol mastery on the quality of reading in dyslexic boy students

M. Abdolghaderi¹, F. KHodamehri Shijani^۲, M. Kafi^۳, M. Falah^۴ & M. khosrojauid^۵

Abstract

Reading disorder comprises perceptual, cognitive and linguistic dimensions continues until adolescent and adulthood. This paper investigated the effectiveness of orientation and symbol mastery upon quality of reading in dyslexic boy students. This is an experimental study with a pretest and posttest design and a control group. From the statistical population, 30 boy dyslexic students of 3rd grade were selected by multi stage random cluster sampling and divided into experimental and control group. The instruments of the research were Wechsler's children intelligence scale and Kariminoori and Moradi reading test and dyslexia. Orientation and symbol mastery on the base of Dave's Dyslexia correction of reading was trained in thirty-minute 16 sessions. Result from multivariate covariance analysis (MANCOVA) showed that orientation and symbol mastery training resulted in improving reading of dyslexia students. According to the results of the research, it can be said that the intervention of positioning and domination of the symbol can be effective in how to read dyslexic people.

Key words: orientation and symbol mastery, dyslexic students, reading performance.

1. Corresponding Author: Ph.D. student of educational of psychology, University of Mohaghegh Ardabili. (M.a9018@gmail.com)

2. MA in Clinical Psychology, Guilan University

3. professor of Psychology, Guilan University

4. Ph.D of psychology, Guilan University

5. Assistant professor of Psychology, Guilan University